

Nazarbayev'in ABD Ziyareti ve Orta Asya'da Olası Yeni Dönem

Dünya gündemi Suriye başta olmak üzere Ortadoğu üzerinde yoğunlaşmışken Orta Asya'da da önemli değişimler yaşanmaktadır. İslam Kerimov'un 2016 yılında vefat etmesinin ardından Özbekistan'daki çeyrek asırlık iktidar değişirken, 2017 yılında Kırgızistan'da ilk kez barışçıl bir Devlet Başkanlığı seçimi yapılmıştır. Ancak bölgenin en fazla dikkat çeken ülkesi son yıllarda Asya'nın diplomasi merkezi haline gelen Kazakistan olmuştur. Bağımsızlıktan itibaren aralıksız bir şekilde liderlik görevini yürüten Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in 16-18 Ocak tarihleri arasında Washington'a yaptığı resmi ziyaret de ülkenin küresel denklemde artan rolünü bir kez daha göstermiştir.

ABD Başkanı Donald Trump ile Beyaz Saray'da bir araya gelen Nazarbayev, küresel krizler başta olmak üzere pek çok konuyu gündeme getirmiştir. Kazakistan'ın çok stratejik bir konumda yer aldığını belirten Nazarbayev, Afganistan'dan Rusya'ya, İran ve Kuzey Kore'nin nükleer programına kadar birçok konuda ABD'nin değerli bir ortağı olduklarını dile getirmiştir.

Trump ile gerçekleştirdiği basın toplantısında, "Kazakistan bağımsızlıkla birlikte, nükleer silahlara sahip dördüncü büyük ülke konumuna gelmişti. Ancak biz kendi rızamızla nükleer silahlardan vazgeçtik. Bu sebeple biz İran'la görüşüyoruz ve Kuzey Kore'yle de görüşebiliriz" diyen Nazarbayev ciddi bir öneri sunmuştur. 2013 yılında İran'ın P5+1 ülkeleri ile gerçekleştirdiği nükleer müzakerelere ev sahipliği yapan Kazakistan, bu müzakereler sırasında İran ile de önemli istişarelerde bulunmuştur.

Nazarbayev'in açıklamalarının ardından Başkan Trump, Kazakistan'ı Kuzey Kore'nin nükleer silah programından vazgeçmesi konusunda değerli bir ortak olarak gördüğünü belirterek bu konuda birlikte çalışmak istediklerini dile getirmiştir. Bunlara ilaveten iki ülke arasında yirmiden fazla ticari anlaşma imzalanmıştır. Özellikle hava taşımacılığı ve uluslararası demiryolu taşımacılığı konusunda imzalanan anlaşmaların değerinin 7,5 milyar dolar olduğu kaydedilmiştir.

Toplantıya damga vuran olay; Trump'ın Kazakistan'ı 'stratejik ortak' olarak ilan etmesidir. ABD'nin Kazakistan'ın toprak bütünlüğünü, egemenliğini ve bağımsızlığını destekleyeceğini dile getiren Trump, Astana'nın ABD için çok önemli bir ortak olduğunu belirtmiştir. 2019 yılına kadar BM Güvenlik Konseyi'nin geçici üyesi de olan Kazakistan, bu görevi üstlenen ilk Orta Asya ülkesi olmuştur. Washington seyahati sırasında Birleşmiş Milletleri de ziyaret eden Nazarbayev, kalabalık bir medya grubuna hitap etmiştir.

Orta Asya'nın parlayan yıldızı olarak nitelendirilebilecek olan Kazakistan ve uluslararası ilişkilerde uzlaştırıcı lider olarak ön plana çıkan Nazarbayev, başarılı bir diplomasi izlemektedir. Orta Asya'da Rusya, Çin ve ABD arasında devam eden mücadelede üç aktörle de iyi ilişkilere sahip olan Kazakistan, bölgede çatışmadan ziyade uzlaşma ortamını oluşturmaya çalışmaktadır.

Orta Asya'nın parlayan yıldızı olarak nitelendirilebilecek olan Kazakistan ve uluslararası ilişkilerde uzlaştırıcı lider olarak ön plana çıkan Nazarbayev, başarılı bir diplomasi izlemektedir. Orta Asya'da Rusya, Çin ve ABD arasında devam eden mücadelede üç aktörle de iyi ilişkilere sahip olan Kazakistan, bölgede çatışmadan ziyade uzlaşma ortamını oluşturmaya çalışmaktadır.

24 Kasım 2015 tarihinde Türk hava sahasını ihlal eden Rus savaş uçağının düşürülmesinin ardından Türkiye ve Rusya arasında oluşan siyasi krizde arabulucu rol oynayan Kazakistan, Suriye savaşının çözümüne dair yürütülen Astana görüşmelerine de ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca Çin'in yeni İpek Yolu projesinde de Kazakistan çok önemli bir rol oynamaktadır.

Tüm bu diplomatik çabalarla birlikte Nazarbayev'in Washington ziyaretinin bölgeye yansıyan ilk etkisi, Kazakistan'ın girişimiyle Orta Asya devlet başkanlarının ilk kez resmi bir zirve ile bir araya gelecek olmalarıdır. İkili görüşmelerle yahut uluslararası toplantılarda bir araya gelen liderler ilk kez resmi bir zirvede buluşma kararı almıştır. Mart ayında Nursultan Nazarbayev'in başkanlığında Astana'da gerçekleştirilmesi planlanan zirveye Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan ve Tacikistan devlet başkanları katılacaktır. Nazarbayev'in Washington temaslarının hemen arkasından gelen bu öneri yeni dönemde bölgede gerçekleşebilecek yeni hamleler açısından bu ülkelerin işbirliğini artırma potansiyeli taşımaktadır.

Başkan Trump'ın Kazakistan devlet başkanı ile olan görüşmesi ABD'nin Orta Asya'ya olan ilgisi konusundaki kararlılığını da göstermiştir. Bu görüşmelerde özellikle ABD'nin Afganistan'da DAESH ile mücadele etmesinin Orta Asya'nın güvenliği için hayati önemde olduğu vurgusu ön plana çıkartılmıştır. Hem ziyaret öncesi hem de ziyaret sonrası ABD'de bulunan pek çok düşünce kuruluşu da Orta Asya'yı ele alırken DAESH benzeri yapıları ön plana çıkartmıştır. Yabancı savaşçıların bölge güvenliğine tehdit oluşturduğu fikri sıklıkla dillendirilmiştir. Bu konu sadece konferanslarla sınırlandırılmamış, hem birçok düşünce kuruluşunun yayınlarında hem de basında bir algı yaratılmaya başlandığı gözlemlenmiştir.

Yeni dönemde Orta Asya üzerindeki küresel mücadelede 'yabancı savaşçılar' konusu, ABD'nin kamuoyunu hazırlama noktasında önemli bir işlev görecektir. Ayrıca Batılı STK'ların ve basının bölgeyi istikrarsız göstermesi ve yeni bir çatışma alanı olarak sunması da dikkat çekicidir. Hâlbuki Suriye ve Irak'ta bulunan yabancı savaşçıların önemli bir kısmının Avrupa kökenli olduğu bilinmektedir.[1] Yine son dönemde bölge ülkelerinin yaşadığı dönüşüm göz önüne alındığında Orta Asya'da istikrarsızlıktan bahsetmek oldukça zordur.

Bu sebeple küresel güçlerin bölgeyle ilgili atacağı adımlar dikkatle izlenmeli ve Orta Asya'nın bir çatışma bölgesine dönmemesi adına mücadele edilmelidir. İslam dünyasının önemli merkezlerinden biri olan Orta Asya bölgesi, Irak yahut Suriye'nin kaderine terk edilmemelidir.

[1] Ashley Kirk, "Iraq and Syria: How many foreign fighters are fighting for Isis?", The Telegraph, 24 Mart 2016.